

Julijan Tamaš, predsednik Vojvođanske akademije nauka i umetnosti SANU se ponaša kao da VANU ne postoji

Nadežda Radović
Vojvodina vekovima praktikuje one civilizacijske vrednosti koje neguje savremena Evropa. Nažalost, Vojvodina pripada jednom trusnom području naslonjenom na Balkan. Umesto da iz vojvođanske srednjoevropske pozicije utičemo da se Balkan evropeizuje, izloženi smo već deceniju i po balkanizaciji Vojvodine, što je civilizacijska šteta i greška. Kao heterogena regija Vojvodina je vekovima bila primer, i kulturom rada i kulturom odnosa među ljudima različitog etniciteta i religijske pripadnosti, dobro uređene regije. Te političke nijanse teško dopiru do ušiju



Prevagu u istorijografiji još uvek imaju srpski nacionalisti: Julijan Tamaš

protagonista centralističke i unitarističke politike u Beogradu - kaže u razgovor za Danas Julijan Tamaš, predsednik Vojvođanske akademije nauka i umetnosti, profesor Univerziteta u Novom Sadu, filolog, slavista, specijalista za rusinsku i takozvane male književnosti i sam pisac beletrističkih tekstova, eseja i poezije.

- Vojvođanska akademija nauka i umetnosti - nastavlja sagovornik Danasa - ima sve argumente da vrednosti Vojvodine brani. Status Vojvodine ne treba izvoditi ni iz srpske ni iz mađarske državnosti, nego iz činjenice da vekovima ljudi ovde žive zajedno i dele iste civilizacijske vrednosti i sudbinu. Od Marije Terezije postoje zemljišne knjige. E, baš te zemljišne knjige nas suočavaju sa činjenicom da su svi ovdašnji narodi domicilni, da nisu jedni sa prečim pravom od drugih. Danas nema u Vojvodini petsto hiljada Nemaca, a bez njihovog doprinosa bi bilo teško zamisliti Vojvodinu. Isto tako nedostaje i stotinak hiljada Mađara. Brojke su se kroz istoriju menjale, ostajao je duh Vojvodine u kojoj nijedan narod nije bio iznad drugih. Danas je demografska slika unekoliko izmenjena, pre svega zbog proterivanja Nemaca i poratne kolonizacije i, naravno, priliva izbeglica 1995. godine. Uzimanje u obzir samo današnje demografske slike Vojvodine i oslanjanje na 1848. godinu, Skupštinu patrijarha Rajačića, dakle favorizovanje primata srpskog naroda u Vojvodini je duboko protiv same Vojvodine. Time se prenebregavaju

vrednosti koje su narodi nastanjeni na ovom tlu vekovima negovali. Te vrednosti izgrađivane u zajedničkom životu tokom minulih vekova treba da brani Vojvođanska akademija nauka, i u području pravnih nauka, i istorijskih nauka, u području lingvistike, psihologije... Kolega Genc (Lajos Göncz) je istražujući veze između inteligencije i bilingvalnosti utvrdio je da komuniciranje na više jezika i te kako utiče na razvoj inteligencije. To je korist kada drugoga doživljavate kao bogatstvo.

Vrednosti malih književnosti

- Odrastao sam unutar rusinske književne tradicije, ali dobro poznajem i književnu tradiciju Lužičkih Srba i Čuvaša. Često u te male književne tradicije upadaju književnosti onih naroda koji nemaju svoju državu - da o jeziku i književnosti brine. Već tri godine radim na knjizi koja će predstaviti upravo domete i inovativnu praksu malih književnih tradicija. Male književne tradicije vidim kao vešto hitnut kamen koji odskače od površine vode. Dakle, one najčešće nemaju kontinuitet, ali unutar njih s vremena na vreme bljesne poneka književna figura poput onog kamena koji odskoči. I u najmanjoj književnoj tradiciji javljaju se veliki pisci, recimo Isak Baševiš Singer koji izvorno piše na jidišu. Ili Mistral koji izvire iz provansalske tradicije. Ili Ajgija koji piše na čuvaškom - kaže akademik Tamaš.

Srpska akademija nauka ne može biti intelektualni reprezent Vojvodine, jer Vojvodinu vidi samo kao srpski kulturni prostor, a Vojvodina nije samo srpski kulturni prostor. Ona je i kulturni prostor nekoliko srednjoevropskih naroda. Ako stvarate enciklopediju Vojvodine, onda morate imati predstavljene kulture svih naroda koji su živeli i žive u Vojvodini, dakle i nemačku, i mađarsku, i rusinsku, i slovačku, i ukrajinsku, i romsku, i rumunsku... Obaveza VANU je da prikaže svu istorijsku i aktuelnu složenost Vojvodine, te da radi na njenom očuvanju i negovanju.

Najvažniji projekti

- Projekti VANU su uslovljeni, pre svega, njenim sastavom. Dakle, na području filologije ja pokrивam male književne tradicije. Rukovodilac istraživanja o stradanju naroda Vojvodine od 1941-1948. godine je profesor dr Dragoljub Živković. Profesor dr Lajos Göncz se bavi istraživanjem psiholoških aspekata dvojezičnosti u Vojvodini. Dr Endre Pap rukovodi projektom "Matematički modeli za donošenje odluka pod neodređenim uslovima i njihova primena". Profesor dr Miloš Tešić rukovodi projektom "Razvoj kompleksa tehničkih i pravnih propisa za korišćenje biomase kao energenta, a posebno biogasa". Projektom "Vodoprivredni bilans Vojvodine - optimalno upravljanje i održivi razvoj" rukovodi profesor dr Milorad Miloradov. Profesor dr Branimir Gudurić istražuje "Ranu detekciju karcinoma debelog

creva u različitim etničkim grupama Vojvodine". Prof. dr Slobodanka Latinović vodi projekt "Slabovidost i značaj hirurgije katarakte za smanjenje izlečivog slepila u Vojvodini". Profesor dr Ferenc Gaál rukovodi projektom "Razvoj hemijskih metoda analize neonikotinoida i derivata piridin-karboksilne kiseline". VANU ima i izdavačku delatnost, vrlo razuđenu međunarodnu saradnju, organizuje predavanja, promocije knjiga, naučne skupove i koncerte, a članovi VANU bogatu naučnu, stručnu i javnu aktivnost, kako u našoj, tako i u drugim zemljama Evrope - kaže akademik Tamaš.

■ **Ma koliko se trudila, nisam uspela da pronađem istoriju Vojvodine. Nije li iniciranje tog rada jedan od zadataka VANU?**

- Uz punu svest da je neophodno napisati istoriju Vojvodine, moramo se suočiti sa stanjem stvari. Srpski istoričari su uglavnom vezani za SANU koja istoriju Vojvodine vidi kao istoriju srpskog pitanja u Vojvodini. U ovom trenutku je teško uključiti istoričare u VANU jer oni kojima je politika VANU na duši nailaze na veliki otpor i minoriziranje njihovog rada od strane etabliranih istoričara u SANU. Vremenom ćemo i to prevazići. Danas prevagu u struci još uvek imaju srpski nacionalisti. Videlo se to i u tekstu koji je objavio beogradski nedeljnik "Standard" povodom izbora novih akademika VANU - napali su tri kandidata. Siguran sam da pravi razlozi za napad na njih, bar na dvojicu, leže u njihovom angažovanju na osvetljavanju osetljivih pitanja iz istorije Vojvodine.

■ **Vojvodanska akademija nauka je primila nove članove krajem decembra. Kojim kriterijima ste se rukovodili?**

- Novoizabrani članovi VANU kvalitetom svoje umetničke i naučne produkcije znatno su nadvisili one koji ovoga puta "nisu prošli". VANU je mlada institucija, postoji tek dve godine. Ovoga puta znatno su ojačani umetnički kapaciteti VANU. Primili smo slikare Roberta Hamerštila i Bogomira Karlavarisa, vajara Savu Halugina i pisca Boška Ivkova. Iz domena prirodnih nauka primili smo dva hemičara: prof. Leovac je najcitiraniji aktivni naučnik na Novosadskom univerzitetu, a uz zavidno visoku citiranost prof. Nada Perišić Janjić ima rezultate koji se koriste i navode na sajtovima najrenomiranijih svetskih farmaceutskih firmi.

■ **Kakvi su odnosi između Srpske akademije nauka i umetnosti i Vojvodanske akademije nauka i umetnosti?**

- Iako je SANU preporučila svojim academicima da ne potpisuju referate za akademike VANU, šest članova SANU je individualno potpisalo referate. Ako SANU kao institucija ignoriše VANU, ne može se reći da svi članovi SANU slede njene preporuke i politiku prema VANU.

VANU ne vodi sporove sa SANU, ali kad stalno osećate pritisak i omalovažavanje, morate da osetite i otpor. Nismo ih prozivali za otvorenu podršku Miloševićevoj nacionalističkoj politici, niti smo se bavili odgovornošću SANU za potpirivanje ratova na prostoru bivše Jugoslavije, niti smo potencirali nespremnost SANU da se odrekne stavova memoranduma koji kobajagi nije njihov, a upravo to im

zatvara vrata Evrope i sveta koja su za VANU širom otvorena. VANU i SANU nemaju nikakvog kontakta. Sa mnogim akademikima SANU se poznajemo privatno ili kolegijalno, međusobno se uvažavamo više ili manje, ali nikakvog kontakta nemamo. SANU se ponaša kao da VANU ne postoji. Na konferenciju "VANU na putu ka evropskim integracijama" septembra 2006, na kojoj su bili predsednici i potpredsednici akademija nauka iz Austrije, Slovačke, Mađarske, Rumunije, Bosne i Hercegovine, niko od kolega iz SANU, ni iz Novog Sada, a ni iz Beograda nije došao. A pozive smo uputili svim članovima odeljenja SANU u Novom Sadu, ljudima koji su do 1992. bili članovi VANU i tada "preuzeti" u SANU. Naravno da smo pozvali i predsednika SANU iz Beograda. No, taj skup nije udostojio ni pokrajinski sekretar za nauku i tehnološki razvoj. Očigledno je reč o poslušnicima, ljudima koji slede politiku koja donosi samo štetu Vojvodini.

Mi smo spremni da saradujemo sa SANU i verujem da će među akademikima SANU vremenom preovladati stanovište da takva saradnja može doneti dobrobit za obe strane.

▪ **Da li VANU ima podršku vojvođanskih vlasti?**

- Ima, ali sa zadržkom, a biće i veća.

Copyright © 2002-2005 Danas - preduzeće za novinsko izdavačku delatnost DAN GRAF d.o.o.